

Linn Ullmann

Kegyelem

regény

Janna Ullmannak
(1910–1996)

I. fejezet

AZ ABLAK

Mikor rövid töprengés után a fiatal orvos felolvasta a vizsgálat eredményét, és kissé félénken – anélkül, hogy eltitkolta volna, hogy ez a nyavalya végül úgylis Johan Sletten barátom életébe kerül –, kifejtette, milyen kezelés lenne a legcélravezetőbb, Johan lehunyta szemét, és Mai hajára gondolt.

Az orvos fiatal, szőke férfi volt. Igazán nem tehetett róla, hogy nagy, ibolyakék szeme jobban állt volna egy nőnek. Meg sem említette azt, hogy halál. „Riasztó” – ezt a szót használta.

– Johan – szólt az orvos, és megpróbálta elkapni a másik tekintetét. – Hallgasson meg, kérem!

Johan nem szerette, ha idegenek a keresztnévén szólítják. Ráadásul az orvosnak iszonyú fejhangja volt. Még mindig mutál, vagy a szülei gyerekkorában kasztráltatták, remélve, hogy eunuch lesz belőle, tűnődött. Szívesen kitért volna a keresztnévek és vezetéknevek használatára, már csak a korkülönbség miatt is. Az orvos fiatalabb volt, mint Johan fia, akivel ő már nyolc éve nem beszélt. De nem csak neveltetésről volt itt szó. Manapság a fiatalok minden további nélkül keresztnévükön szó-

lítják az idősebbeket. Johan viszont mindig is szeretett távolságot tartani. Az idegenek közötti intimitás minden formáját – például azt a legújabb társasági szokást, ahogy az ismeretlenek találkozáskor megpusztilják egymást (pontosabban nem is pusztítják, hanem az arcuk éppen csak egymáshoz ér), tulajdonképpen tiszteletlenségnek és kellemetlennek tartotta. Jobban szerette, ha az emberek, a feleségét kivéve, Slettennek szólítják. Nem Johan. Sletten. Kedve lett volna ezt közölni az orvossal is, de nem kockáztatott. Semmi értelme kínos helyzetbe hoznia. Minek? Esetleg más irányba terelné a beszélgetést. Az orvos talán olyasmit mondana az állapotáról, amit egyébként nem állt szándékában, csak mert rossz néven veszi, hogy kioktatják a neveltetéséről.

– Őszintén szólva más eredményekre számítottam – folytatta az orvos.

– Hmm – dünnyögte Johan, és megkockáztott egy mosolyt. – Mindenesetre sokkal jobban érzem magam.

– A test néha csalárd – suttogta az orvos, azon tűnődve, hogy a „csalárd test” vajon nem túlzás-e egy kicsit.

– Hmm – dünnyögte Johan még egyszer.

– Nos – fordult a számítógép felé az orvos. – Amint említettem, van ok némi aggodalomra.

Ezután rövid monológ következett, melyben az orvos részletesen ismertette a leleteket és ezek gya-

korlati következményeit, például hogy új kezelésre lesz szükség, esetleg még egy műtetre. Közben Johan, aki csak néha-néha tudott közbeszólni, próbálta meggyőzni az orvost, hogy mégiscsak jobban érzi magát. Ezt az orvos is igazán értékelhette. Bármilyen csalárd legyen is az a test. De amikor az orvos végül, szinte mellékesen, kimondta azt a szót, hogy „áttét”, Johan feladta, hogy bármiről is meggyőzze. Áttét. Erre várt egész felnőtt életében – várta, és előre félt tőle. Semmi értelme eltitkolni, még halála után sem, hogy Johan Sletten javíthatatlan hipochonder és örökös borúlátó volt. Az orvos és a közte zajló mostani jelenet, – a hipochonderek klasszikus nagyjelenete – már fiatalok óta újra és újra lejátszódott képzeletében. De ellentétben a fejében gondosan megrendezett nagyjelenettel, az igazi beszélgetés jóval kevésbé volt drámai.

– Áttét? – kérdezte Johan.

– Ez nem azt jelenti... – válaszolta az orvos.

– Áttét – hajtogatta Johan.

Az orvos elismételte, hogy ez nem feltétlenül jelenti azt, amit a legtöbb esetben. Valahogy így mondta. Szimpatikus, fiatal orvos volt. Szemtől szemben ült betegével. Időt akart adni neki, hogy megeméssze a hallottakat, végül is, most megpecsételte egy másik ember életét. Biztosan tanult empátiáról az orvosin, tűnődött Johan.

– Mit gondol, mennyi időm van? – kérdezte.

– Semmit sem gondolok – felelte az orvos. – Mindenkinél máshogy alakul, és ahogy mondtam, ma már vannak jó gyógymódok.

– De mégis – vágott közbe Johan –, átlagosan mennyi időt él még egy ilyen állapotú ember? Pusztán statisztikailag.

– Nem hinném...

Johan megint közbevágott:

– Ha nem én ülnék itt... Tegyük fel, ha én nem én volnék, és ön sem ön volna... ha két ismeretlen ember ülne itt egymással szemben, és önt, aki tehát nem ön volna, arra kérnék, hogy általánosságban véve... szóval érti. Mit mondana?

– Amint említettem, nem szeretnék ebbe belemenni.

Johan öklével az asztalra csapott.

– Legalább egy őszinte választ adjon! Mondjon már valamit, amihez tarthatom magam! Árulja el, mennyi időm van! – Óráját az orvos arcába tolta.

– Tudni akarom, mennyi időm van!

Az orvos nem húzódott el, Johan szemébe nézett.

– Fél év. Talán több, talán kevesebb.

Majd rövid szünet után:

– De amint említettem... – nem fejezte be a mondatot.

Csönd lett. Johan a padlóra meredt, és tépkedni kezdte jobb szemöldökét. Gyerekkori rossz szokása volt ez, amely arcának kissé ferde jelleget köl-

csönzött, mivel bal szeme felett bozontos, jobb szeme felett pedig tépett volt a szemöldöke. Megpróbált rájönni, mit érez. Az orvos szavait nem lehetett visszavonni. De ezek csak szavak voltak, nem ütés vagy simogatás, a szavak pedig lassabban hatnak. Tudta ezt jól. Nem is érzett még semmi különbséget. Tulajdonképpen egészen jól érezte magát. Már egy hete jól érezte magát. Olyan jól, mint már régóta nem. Mi akadályozza abban, hogy felálljon és otthagyja az orvos szobáját? Lemehetne a városba, tavasz van. Beugorhatna egy könyvesboltba vagy egy lemezboltba venni magának valamit, vagy csak hogy lődörögjön és nézelődjön egy kicsit. Senki sem hallotta kettejük beszélgetését. Titokban is lehetne tartani. Akkor minden ugyanúgy lenne, mint azelőtt. Felvidítaná egy séta a városban. Az orvos szobája fülledt és zárt volt. Az orvos izzadságszagú, Johan rögtön megérezte, amint belépett hozzá.

Felállt, és így szólt:

– Kicsit összezavarodtam, most mennem kell. Majd később beszélünk.

Az orvos bólintott.

Johan még hozzáfűzte:

– A feleségem segíteni fog ebben. Mai segíteni fog.

Megint Mai hajára gondolt, ami – különös módon – még a sötét szobában is fénylett.

Mai Johan felesége volt. A második felesége.

Első feleségét Alice-nak hívták.

Feszültebb helyzetekben, mint például most az orvosnál, Johannak mindkét felesége eszébe jutott.

Maira próbált koncentrálni, de valami belül arra kényszerítette, hogy Alice-ra gondoljon.

Johan és Alice 1957-ben házasodtak össze. Johan huszonöt, Alice huszonhat éves volt. Két évvel később megszületett fiuk, Andreas.

Házasságuk boldogtalan volt. Nem az övék volt az egyetlen. A boldogtalan házasságot gyakran azzal magyarázzák, hogy túl nagy a csönd a házastársak között. Johannak és Alice-nak más volt a problémája. Közöttük soha nem volt csönd. Bár csak így lett volna, mondta egyszer Johan. Alice és Johan házassága túlon túl hangos volt. Soha nem volt benne nyugalom.

Johan gyakran eltűnődött azon, hogy ha Alice-t – húszévnnyi együttélés után – nem gázolta volna halálra és hallgattatta volna el örökre egy fekete terepjáró a Frogner úton, ő maga ütötte volna el.

Régebben történt, hogy Alice a rakparton állt, egészen közel a vízhez. Nem tudott úszni, sosem mert megtanulni, mert gyerekkorában két vele egykorú lány belökte őt egy kisebb tóba. Nem volt túl mély a víz, mégis, fejét egészen a víz alá nyomták. Ő elképesztő energiával feltört, és elfutott.

Most a felnőtt nő, Johan első felesége ott állt a napfényes rakparton, és az ég felé hunyorgott.

Johan sosem tudta pontosan megmagyarázni, miért is tette, de hirtelen Alice hátához emelte a kezét, és meglökte. Nem egy icipici lökés volt, hanem egy gyönyörű, díjnyertes taszítás, amely elérte a várt hatást: Alice sikítva beleesett a tengerbe. Johan úgy látta, inkább megdöbbsent, mint megijedt.

Azonnal utána ugrott, és kihúzta a partra. Alice sértetlenül megúszta, de torkaszakadtából üvöltött.

– Ezt meg miért csináltad? Megőrültél?

Sírt, kiabált és csapkodott. Ruhája testéhez tapadt, hajából és arcáról csurgott a víz, jobb cipőjét még a vízben lerúgta. Megzavarodva és elveszve bicegett körbe-körbe a rakparton. Johan némi elégedettséggel figyelte, hogy Alice leginkább egy lefejezett tyúkra hasonlít.

Akkor Alice Johan elé állt, ökölbe szorította kezét, és behúzott neki egyet.

– MIÉRT LÖKTÉL A VÍZBE, JOHAN?

– Én... nem is tudom. Bocsáss meg! Fogalmam sincs, mi jött rám – hebegte, és kezét szeméhez emelte, mely később kékké, lilává, majd sárgává vált.

De Alice nem érte be ennyivel.

– Miért?

– Fogalmam sincs, Alice.

Megpróbált tisztán látni és valami indokot találni.

Végül így szólt:

– Azt hiszem, azért tettem, mert szeretlek.

Mozdulatlanul álltak, és nézték egymást. Johan persze csak fél szemmel. Alice lehajolt, lehúzta bal cipőjét, és bedobta a tengerbe. Mezítláb ment el a rakpartról. Johan csak állt, és tekintetével követte. Alice megfordult, visszakiáltott valamit, és már mosolygott.

A *Ló*. Johan csak így hívta. Például amikor feleségve lehuppant mellé a kanapéra azzal a nehéz testével. Ő csak üldögélt ott békésen, mit sem sejtve, amikor hirtelen felbukkant Alice: mint amikor fekszel a strandon, és elötűnik egy egész falvakat elsodró, hatalmas hullám. Amikor Alice nevetés közben kitátotta a száját, megmutatta egész fogorát. Az első fogak látványa miatt érezte úgy Johan, hogy egy lovat vett feleségül. Ahányszor egy igazi lóval találkozott, bár ez elég ritkán fordult elő, mindig bocsánatot kért tőle. A lovak ugyanis szép állatok. Igazán nem szolgáltak rá, hogy első feleségéhez hasonlítsa őket, vélte Johan.

Amikor Alice megfordult, és rámosolygott Johanra a rakparton, nem hasonlított semmiféle lóra. Nemcsak a mosolya, de a nézése, mosolygós pillantása is olyan különös volt, és ez a nevetés ott csilingelt a lelkében. Bár Johan szíve szerint nem ezt gondolta volna, mégis úgy érezte, ő a legcsodálatosabb nő a világon.

Meg aztán ott volt a pénz is. Szinte alig volt pénzüik. Alice-nak valamivel több, mint Johannak. Ő kapott az apjától, amikor szükségük volt rá. Nem sokat, csak épp annyit, hogy kifizesse a számlákat és enniavalót vegyen. Egyszer, amikor egy jót ettek, drága borral és finom desszerttel, amit persze az apja pénzéből fizettek, Alice odavetette:

– Megvettelek és kifizettelek. Ugye, tudod?

Johan ezt sosem felejtette el.

Amikor az apja meghalt, Alice örökölt 150 000 koronát. Johan javasolta, hogy váljanak el. Így szólt:

– Te és Andreas már boldogultok nélkülem.

De Alice rögtön gyengéd és hízelgő hangra váltott:

– A pénz nem számít, Johan. Felejtsd el a pénzt. Felejtsd el az egészséget. Mostantól úgy élünk, mint a királyok. Mindent megkapsz, amit csak akarsz.

És akkor elgázolták, és meghalt.

Sokan gyászolták Alice-t. Johan csodálkozva állapította meg, mennyien szerették. Egészen csinos volt, hajtogatták. És milyen fiatal! Túl fiatal a halálhoz. Mindig ezt mondják, ha egy bizonyos kor alatt hal meg valaki. Ha valaki hetvenöt alatt hal meg, az túl fiatal a halálhoz, ha negyvenöt éves kora előtt, az tragédia. Érthetetlen tragédia. Alice még bőven hetvenöt alatt volt, és nem sokkal múlt negyvenöt. Sokan Johan kezét szorongatva suttogták, hogy Alice halála érthetetlen tragédia. Akárhányszor ezt elismételték, Johanban ellenállhatat-

lan kényszer támadt, hogy azt kiáltsa: Nem igaz!
Ti ezt nem értitek! Sosem hagyott békén!

Legjobban fia, Andreas gyászolta.

A temetés utáni időkben Johan közeledni próbált hozzá. Ehhez a búskomor, pattanásos, idegen fiúhoz, aki papának szólította. Eljártak együtt vászorázni, Johan többször meglátogatta őt a lakásán, sőt egyszer-kétszer még síelni is elmentek vasárnap délután. Egy este a Theatercaféban vászoráztak. Bélszínt ettek berni mártással. A fiú az apjára nézett, és így szólt:

– Papa!

Johan bólintott. Már megint. Egy apró gúnyos mosoly tűnik fel minden egyes alkalommal, amikor a fiú kimondja azt, hogy papa. Nem tudta volna biztosan meghatározni, a fia vagy a saját mosolyában jelent-e meg először ez a gunyorosság.

– Papa! – ismételte meg Andreas.

Johan tányérjára fektette az evőeszközt.

– Szeretnél mondani valamit, Andreas?

Mindig ez volt. Beszélgetés a semmiről. A fiú sosem tudta befejezni a mondatot.

– Nem is tudom – válaszolta Andreas –, biztos van valami, amit szeretnék elmondani. Csak éppen nem tudom.

Gyerekkorában Andreas vézna volt, mint az apja.

Volt valami törekeny és szinte áttetsző ebben a kis fiútestben.

Alice-t a fia egy amőbára emlékeztette. Talán emiatt az amőbaszerűség miatt akarták állandóan megverni az osztálytársai.

Saját bevallása szerint Johan sosem tudott igazán bánni az emberekkel. Legalábbis addig, amíg meg nem ismerte a második feleségét, Mait.

Mai olyan volt, mint az a dal. Arra a dalra emlékeztette. Talán nem kellene keverni dalokat a szerelemmel? Olykor eltűnődtem azon, vajon utolsó napjaiban foglalkoztatta-e Johant a gondolat, hogy ő végső soron felcserélte szerelmét egy dalra.

Ki evez ott a tajtékzó habokon?

Egy lány, Herr Flinck, jön egymaga hajón.

Fúj az északnyugati szél, üvölt kegyetlen.

Vajon ki lehet? Mint egy férfi, úgy evez.

A malői Maj az, oly szép és nemes.

Halld meg gyönyörű szép énekelem!

Johan és Mai 1979 tavaszán házasodtak össze. Két évvel Alice halála után. Mai harminc, Johan negyvenhét éves volt.

Mait sosem hasonlította volna lóhoz vagy bármilyen más állathoz. Ha mégis le akarta volna írni valahogy, azt mondta volna, hogy számára Mai a kegyelem.

Fiatalkorában Mai zongorista szeretett volna lenni. De zenész apja azt tanácsolta, tegyen le er-